

Introduktion till vitboksprojektet och dess publikationer

I april 2016 utkom boken *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi*. Den är ett resultat av »Svenska kyrkan och samerna – ett vitboksprojekt«, där uppdraget har varit att kritiskt granska Svenska kyrkans förhållande till samerna genom historien. Det rör sig om en mycket omfattande samling vetenskapliga artiklar på 1 135 sidor i två band. För att göra antologins innehåll mer lättillgängligt och praktiskt användbart publiceras nu *Samerna och Svenska kyrkan: Underlag för kyrkligt försoningsarbete*.

Vitboksprojektets båda publikationer, den historiskt inriktade vetenskapliga antologin och den mer framåtblickande och populärvetenskapligt hållna sammanfattningsdelen, ska betraktas som bidrag till den försoningsprocess som startade i början av 1990-talet under inspiration från det internationella ekumeniska arbetet.¹ Genom sina publikationer önskar vitboksprojektet bidra till ökad kunskap om samerna och deras villkor genom historien, inte bara hos dem som är närmast berörda av en fortsatt försoningsprocess, utan också hos en bredare allmänhet.

---

1 Om de idéer och aktiviteter som har präglat försoningsprocessen, se Karl-Johan Tyrberg, »Försoningsprocessen mellan Svenska kyrkan och samerna: Initiativ och insatser 1990–2012«, i Daniel Lindmark & Olle Sundström (red.), *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi* (Skellefteå 2016) s. 43–78.

Arbetet med vitboksprojektet inleddes senhösten 2012 sedan samiska företrädare vid konferensen Sáagastallamat i Kiruna den 11–13 november 2011 hade uttryckt sin uppfattning att fördjupad kunskap om kyrkans övergrepp utgjorde en förutsättning för en fortsatt försoningsprocess. Projektet kom att förberedas av Svenska kyrkans teologiska kommitté och finansieras av Svenska kyrkans forskningsenhet. Det ställdes under Daniel Lindmarks ledning och placerades vid Umeå universitet, där ytterligare resurser tillfördes. Till projektet knöts en styrgrupp med representanter för Svenska kyrkan, det samiska samhället och Umeå universitet.² Styrgruppen har utarbetat projektplanen och kontinuerligt diskuterat innehållet i och utformningen av projektets publikationer.

Vad menas då med ett vitboksprojekt? En vitbok har ofta varit en dokumentsamling som en myndighet eller organisation har publicerat för att kasta ljus över en kontroversiell fråga. Om man förstår begreppet på det sättet, kan det ligga nära till hands att misstänka att en vitbok uttrycker den aktuella myndighetens eller organisationens ensidiga perspektiv. Vitboksprojektet om Svenska kyrkan och samerna har dock haft ett mycket fritt formulerat uppdrag, och styrgruppen har självständigt utformat projektet.

Vitboksprojektet har på olika sätt försökt värna forskningens integritet. De forskare som har inbjudits att medverka i den vetenskapliga antologin har varit fria att själva välja frågeställningar och perspektiv. De har visserligen informerats om projektet och dess övergripande ambitioner, men de har varit fria att lägga upp sina undersökningar som de har funnit för gott och dra de slutsatser som de har bedömt vara vetenskapligt motiverade. Före publiceringen har deras artiklar dessutom blivit vetenskapligt granskade av sakkunniga forskare. De enskilda forskarna har alltså inte behövt förhålla sig till den försoningsprocess som projektet som helhet är

---

2 I styrgruppen har ingått Ellacarin Blind, Carl Reinhold Bråkenhielm, Urban Claesson, Lisbeth Hotti, Kaisa Huuva, Peter Sköld, Sylvia Sparrock, Krister Stoor, Sagka Stångberg och Kaisa Syrjänen Schaal. Olle Sundström har fungerat som extern sekreterare. För en mer detaljerad beskrivning av projektet, dess bakgrund, organisation och arbete, se Daniel Lindmark & Olle Sundström, »Svenska kyrkan och samerna – ett vitboksprojekt: Presentation av projektet och antologin«, i Daniel Lindmark & Olle Sundström (red.), *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna: En vetenskaplig antologi* (Skellefteå 2016) s. 21–39.

tänkt att bidra till. På samma vis har författarna till kapitlen i den här boken varit fria att göra sina egna reflektioner över och ge sina egna perspektiv på kyrkans förhållande till samerna och deras position i kyrkan. Till skillnad från artiklarna i den vetenskapliga antologin adresseras dock här mer direkt frågor om ansvar och försoning.

Vad är då projektets övergripande ambition? På vilket sätt vill projektet bidra till försoning? I sina resonemang om detta har projektets styrgrupp valt att tolka sitt uppdrag som begränsat till de inledande stegen i en försoningsprocess. Tore Johnsens försoningsteologiska modell – som han själv utförligt presenterar i kapitel 7 – har här varit vägledande. Enligt Johnsen inbegriper en försoningsprocess fyra steg: *erkännande*, *ånger*, *återupprättelse* och *förlåtelse*. Vitboksprojektet och dess publikationer kan i Johnsens modell förstås som en del av ett erkännande, ett försök att tala sanning om det som har hänt i historien. Andra modeller kan ha ytterligare steg, där erkännandet föregås av en särskild dokumentationsfas. I det perspektivet kan vitboksprojektet och dess publikationer uppfattas som en förutsättning för ett erkännande. Oavsett vilken modell man väljer att anknyta till, är det viktiga att projektet och dess publikationer inte avser att bilda en slutpunkt, utan snarare en startpunkt för en försoningsprocess.

Hur den fortsatta processen ska utformas har vitboksprojektet och dess styrgrupp inte ansett sig ha vare sig möjlighet eller mandat att uttala sig om. I anslutning till Tore Johnsens syn på försoning som en relationell process mellan två parter, har projektet valt att överlåta till parterna själva att avgöra om och när och hur man vill gå vidare i en försoningsprocess. I den vetenskapliga antologin har projektet nöjt sig med att peka på historiska och internationella erfarenheter som förhoppningsvis kan vara till nytta för en sådan process. I den här volymen förekommer dock mera utvecklade resonemang om försoning i Tore Johnsens och Carl Reinhold Bråkenhielms kapitel, och i Sylvia Sparrocks avslutande kapitel behandlas ett antal områden där försoning framstår som önskvärd.

Boken *Samerna och Svenska kyrkan: Underlag för kyrkligt försoningsarbete* består av två delar. I bokens första del sammanfattar historikerna Björn Norlin och David Sjögren vad som har framkommit i de olika artiklarna i den vetenskapliga antologin. Vart och ett av de fem första kapitlen svarar i tur och ordning mot innehållet i

den vetenskapliga antologins fem tematiska avdelningar. I kapitel 6 diskuterar författarna vilka lärdomar som kan dras från den vetenskapliga antologin. Norlin och Sjögren har i egenskap av artikelförfattare och sakkunniggranskare haft god inblick i arbetet med både den vetenskapliga antologin och vitboksprojektet som helhet.

I bokens andra del, Perspektiv på försoning, ingår tre kapitel. Från olika horisonter behandlas där förutsättningarna för en fortsatt försoningsprocess mellan Svenska kyrkan och samerna. Teologen och den tidigare ledaren för det samiska rådet i Den norske kirke, Tore Johnsen, inleder avdelningen med att i kapitel 7 presentera sin modell för mellanmänsklig försoning som är förankrad i både samisk kontextuell teologi och internationella erfarenheter. Den dåvarande ordföranden i Svenska kyrkans teologiska kommitté, Carl Reinhold Bråkenhielm, spelade en aktiv roll vid tillkomsten av vitboksprojektet. I kapitel 8 anlägger han försoningsteologiska, försoningsetiska och religionsteologiska perspektiv på ett närmande mellan Svenska kyrkan och samerna. Bokens nionde och avslutande kapitel har författats av Sylvia Sparrock, som är ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan. Sparrock visar hur samerna fortfarande i dag lider under koloniseringens konsekvenser. Hon pekar ut områden som är särskilt angelägna för insatser, och kapitlet mynnar ut i en lista på åtgärder som Svenska kyrkan bör vidta för att försoning ska bli möjlig.

Till vart och ett av kapitlen 7–9 har fogats korta sammanfattningar på nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska. Den som önskar samiska sammanfattningar av innehållet i kapitel 1–5, hänvisas till respektive artikelsammanfattning i den vetenskapliga antologin. De båda banden liksom de enskilda artiklarna kan kostnadsfritt laddas ned från webben.³

När vitboksprojektet nu avslutas, finns det anledning att uppmärksamma alla dem som på olika sätt har bidragit till att projektet har kommit till stånd och kunnat genomföras. Det gäller initiativtagare, finansierare, styrgruppsledamöter, författare, sakkunniggranskare, översättare och förlagsfolk. Allas insatser har varit värdefulla. Om projektet ska kunna göra skillnad, krävs dock att dess publikationer kommer till användning. Förhoppningen är därför att boken

---

3 < <https://www.svenskakyrkan.se/vitboken>>, 31/10 2016.

Samerna och Svenska kyrkan: Underlag för kyrkligt försoningsarbete ska fungera som en källa till kunskap och ge inspiration till nya initiativ i försoningens tecken. Idén bakom föreliggande bok är nämligen att den ska bli praktiskt användbar i försoningsarbete i stift och församlingar. För detta arbete behövs kunskap om historien, men också reflektioner över samtiden och visioner för framtiden.